

127

* the text sans glosses of the ח"ז reads: חייב אמרין לומר?

(רד"ו יונק) explains view of רד"ה [or רד"א] — on those days that we recite whole הלל one is not מסיק at all

"ואז'ם לסיק באמצע ק"ל אין סיסק בהלל שאין סיסק בלחנו לא מקום" but when we recite half הלל, one can be סיסק — if it is "ימים להיות קורא קהל את ההלל" The expression "ימים להיות קורא קהל את ההלל" is used to indicate that even a יחיד — and not only the גבול — is obliged to complete הלל. But the expression "ימים להיות קורא קהל את ההלל" refers to those days that the גבול too does not say whole הלל, but this language is adopted because of the הלל.

This is followed by a discussion whether there is a דרכה on הלל for a יחיד on those days that we don't complete הלל. רד"ו maintains that on the basis of דרכה it appears that there is a דרכה but from הלל there is proof — דרכה — that one does not make a דרכה. אכתוב.

Then he quotes רד"ו יעקב (= רד"ו תם)

ורד"ו יעקב ז"ל אומר לא' בימים שאין קומרים בתל אה ההלל היחיד ח"ד אדרק ... ומה שאמרנו יחיד לא יתחיל לו קומה על ההלל דה"ה וכו' וכו' בו אלו כק הלו הענין לעקר ההלל לתקן לו כל צרכי וצרכי שלו תבוא לו הצדקה לעולה להם לבל ילחלו צרכי והיה הקד"ה עולה עמהם אם היו עולים י"ט והיו אומרים הלל והיו חייבים אדרק על קריאתו אד"ס שלו היו קומרים אותו, ועיקר התקן לו התקן אלא בנס שיעלה לבל ילחלו ... אלא בנס שיעלה ליחיד או התקין קומה הלל ומה שאמר יחיד לא יתחיל הוציא אומר בלעולה אם בכוונתו כל ילחלו או יתחיל אדרק על ההלל וזו התחיל ודריק מתחיל חתם ק"כ דריכה, ואומר באד"ס צדק נקראת יחיד כל היכא דלא הוו בכוונתו כל ילחלו יחיד מיקר ...

(10) שיטת המאמרי - (לא היה המאמרי בשני אלא בקי ציטטים אמרונים בלתי)

למי שאין לו מקלה לקרוא המלים יש לו חידוש
לומר תלם [המאמרי בכתוב שוסק ברד נחמן במקלה יצי.]

(5) [שאלות] שילת ושלח (שאלתיו בו)

במחשבתו דבית ישראל לאורו ולשדתי קמי למי בעידן
במחשבתו זהו ניסא, דבתיק (תלם קצ: א) הללו את ה'
כל קוים שחמרו כל המומים כי קרר זליו חסדו, אטו
מלם דקדר זליו חסדו הללו את ה' כל קוים ד' זליו הכי קדמה,
הללו את ה' כל קוים - מה דדודי עמכון וכל שכן אמן
דקדר זליו חסדו.

"מצות פסחא/א/א ואלו האמצעים"
 מ"ח הדב איסר יתלצה אונטערן (ח)

Rav Unterman stresses the notion of פסחא/א/א that accompanies the recitation of Hallel, as evident in (1). In Meg. 14a [see passage (2)], R. Nachman asserts that Hallel is replaced by the reading of the Megillah, which also points to the פסחא/א/א component of Hallel. Cf. Rambam, Hilk. Megillah 3:6; Meiri, passage (11). The importance of פסחא/א/א is

"כי פסחא/א/א ה"ס מביא לקיבול השם"

But Rav Unterman asks: How can the Megillah replace Hallel, for the latter comprises song and praise of God while the former does not even mention the Name of God? To this he responds with the observation (which is repeated in some of the other articles) that there are two aspects to Hallel:

(a) ל"י ולזמרה אהרבה

(b) פסחא/א/א תמים שגילו אילנות (כא- היס הוא וינס הכרץ יאג אומה)

He quotes some authorities that on Chanukah the basic purpose of reciting Hallel is to propagate the miraculous occurrence associated with the holiday (rather than the victory), which makes it ^(according to some Poskim) a חילוק צאורייתא.

Due to the פסחא/א/א aspect of Hallel, he concludes that in our time, in the aftermath of the Six-Day War, there is certainly an obligation to recite Hallel although without a blessing (but he adds -- ואלסר אומה קס דדד כבין). One would not be obligated to recite Hallel on Yom Yerushalayim only if the same reason(s) we don't say it on Purim were applicable [see (2)]. But Rav Unterman quickly shows that none of those reasons apply to Y"Y, for the miracle took place in Israel; there is no other reading -- such as a "megillah" -- to take its place; and we are not subject in Israel to any foreign authority. In Rav Unterman's words, we are obligated to recite Hallel

שהם בולם לאורו והלחיצו וז"ל דעבדו יג'
צאן ממחנה אלהים ומאטלה לאור בצור

At the end of his article, Rav Unterman presents three arguments that are used by those opposed to the recitation of Hallel:

- (א) אן קדיו לאי אפול דבר ממנה
- (ב) לאור דבר מוסף
- (ג) דטלה מליה תמנה (קמייטו דטור אמר ייגו מוסיסן ?)

But these arguments, he claims, are not relevant since the Rabbinat in any case cannot decree a חוק to recite Hallel; it can only declare in the form of a הלכה that it is a mitzvah to say Hallel. Hopefully, he adds, with the passage of time, this הלכה will become widely accepted.

critique - This article does not contain the careful analysis and thorough discussion that can be found in many of the other articles. But it is short, to the point, and representative of the Chief Rabbinat's position.

"קריאת הלל בחג העצמאות"
מאת הרב אליהו שנייד
(ה)

Rav Goren observes at the outset that the issue of reciting Hallel (with a blessing) on Israel Independence Day is tied in with the question whether *העצמאות* is a *חג*. The resolution to this issue does not depend solely on halakhic sources, but it is also related to the issue of the messianic character of the modern State of Israel. Do we have through this State the fulfillment of the prophecies in Tenach? In this article, though, Rav Goren deals only with the halakhic sources.

He points out [see passage (3) and Rashi thereto] that there are essentially *שני סוגי הלל* :

a) *לירה*

(there is actually a third in connection with Hallel at the Seder)

b) *הלל על חסד*

The first applies only to *חגים* and *מועדים*. The second applies only to a miracle of *הצלת כלל ישראל*.

Concerning the status of the obligation to recite Hallel, there is a well-known post-Talmudic dispute:

Rambam (Meg. 3:6) holds that *קריאת הלל* is always *מצוות*.
Ramban and the Geonim (Ramban is in *Sefer Ha-Mitzvot*)
hold that *קריאת הלל* is an obligation *מצוות אורח חיים*
(but the wording was fixed by King David).

In this article Rav Goren's major concerns are with determining whether the second kind of Hallel (*הלל על חסד*) is *מצוות* or only *אורח חיים*, and whether the obligation to recite Hallel is then *מצוות* or *אורח חיים*. He cites three sources which support the former:

- (א) *מצוות חסד* למנוח כפ. יא
- (ב) *מצוות חסד* שיקר - חובל כפא
- (ג) *יחזיקו שמים* פ"ה הל"ו

The Yerushalmi asks why Mordecai and Esther did not recite *הללה* (= Hallel) and answers that they were outside of Israel. The Talmud's question, Rav Goren reasons, must be concerned with *אצלנו* for if *אצלם*, how do we know that Mordecai and Esther did not indeed recite Hallel. In any case, if the miracle of Purim had occurred in Eretz Israel, we would be reciting Hallel on that day. Cf. Meiri [passage (11)].

Rav Goren then cites the She'iltot [passage (12)], from which it appears that the obligation to recite Hallel at the occurrence of a miracle is at least *מצד קולא* (as the Ramban). The Netziv in his commentary claims that the She'iltot is dealing only with the obligation to recite Hallel at the time the miracle takes place but not *אצלנו*. But in the case of *אצלנו*, it appears from the Netziv, that there is still an obligation *מצדנו*. So too does he say with regard to the *קל וחומר* that the Talmud made concerning Purim (*מצדנו אנו אומרים להלל ממהלך האויים ואנו לא*). The *קל וחומר* applies only to the actual time of the miracle, but the Rabbis established the obligation *אצלנו*.

But Rav Goren brings proof from other sources (*חזקת סעודת ו' ס' ט"ז ע"ג*) that the *קל וחומר* applies *אצלנו* and that indeed there is an obligation even *מחמת חקירה* to recite Hallel on the same day each year of a *שנה כזו*. In any case, Rav Goren concludes, whether *צדק* or *צדקיותא*, an obligation exists to recite Hallel and therefore a Beracha is obligatory although it can only be made, according to Rabbenu Tam [see passage (10)] and the Meiri, *ג' כ"ב*.

Rav Goren concludes his article with a brief discussion of what *הצואה* *ישראל* refers to. He brings proof from the laws of *אדם ה' וזו דות* that the special forms of mourning *כבוד* *ישראל* refers to -- not necessarily *כבוד* *ישראל*, and the converse -- in periods of joy and deliverance -- applies to reciting Hallel. Thus the Jews in Israel constituted *כבוד* *ישראל* even in 1948. In addition, he adds, there is proof from Hor. 3a and elsewhere that when dealing with questions of *כבוד* *ישראל* we consider only the inhabitants of the Holy Land (*שאר קרני קהל*) (*אנא קני א"י*)

Thus Rav Goren concludes in sweeping fashion:

בסיכומי של בירור זה יוצא שדעת כל
הסאונים הנאמנים והאחרונים ישנה חובה
מפי שנה בשנה, לשמור מצוותם, ולקבול
הכל בדרכותיה על פי הפצלה שאינה אלא
דמאמת הקוממיות שצאנו אחת אחת
ויצאנו מעדור אחרות.